

РЕЦЕНЗІЇ

Микола Олашин,

канд. іст. наук, доц.,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,

Ужгород, Україна

Юрій Ісак,

ст. викл.,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,

Ужгород, Україна,

Researcher ID: HSC-0388-2023,

ORCID: 0000-0002-7078-1100

ВІЙНА І СВІТ: ОБРАЗИ Й РЕАЛІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство: монографія / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2023. 264 с.

Цього (2023) року побачило світ фундаментальне видання відомих вітчизняних істориків С. В. Віднянського й А. Ю. Мартинова, котрі відомі своїми студіями в галузі історії міжнародних відносин й зовнішніх зносин нашої країни, історіографії, всесвітньої історії та ін. С. В. Віднянський є членом-кореспондентом НАН України, доктором історичних наук, професором, завідувачем відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту історії України НАН України, а також вихованцем історичного факультету Ужгородського державного (нині – національний) університету, що продовжує підтримувати наукові й освітні зв'язки зі своєю Альма-матер (див. детальніше: [6; 7]). А. Ю. Мартинов, у свою чергу, є доктором історичних наук, професором, провідним науковим співробітником згаданого вище відділу.

Рецензована робота є продовженням і свого роду поточним узагальненням низки їх попередніх досліджень (як одноосібних, так і в співавторстві). Водночас згадана книга є вагомою спробою вчасної відповіді на низку питань, актуальних в умовах сучасної російсько-української війни, надто в контексті повномасштабної фази російської агресії проти нашої країни. Вона призначена як для фахівців-міжнародників, так і для широкого кола читачів, усіх, хто цікавиться сучасними міжнародними відносинами та місцем і роллю України в їх трансформації в умовах російсько-української війни 2014–2023 років. Повнотекстова версія монографії розміщена на сайті Інституту історії України.

В анотації до книги мовиться про те, що в роботі проаналізовано динаміку змін політики європейських, північно- та південно-американських, азійських та африканських країн щодо російсько-української війни 2014–2023 років. Відрадно, що насправді в книзі охоплено увагою значно більший спектр проблем, як того і передбачала постановка теми у назві праці. Авторами досліджено еволюцію політики провідних міжнародних інституцій й інтеграційних об'єднань, насамперед Європейського Союзу, НАТО, ОБСЄ, ООН стосовно російсько-української війни. Також простежено особливості діяльності української дипломатії із захисту суверенітету й територіальної цілісності України, поширення правди про агресію РФ проти нашої країни, що є однією з ланок глобальної російської агресії у просторовому й часовому вимірах. Сформульовані й рекомендації щодо пришвидшення і якісного наповнення змістом процесів євроінтеграції України, удосконалення української дипломатії миру та міжнародної безпеки і приборкання російської збройної агресії, яка є загрозою для всього світу, насамперед для демократичних держав тощо.

Нині бракує фахових досліджень, в яких було б висвітлено низку важливих аспектів даної проблематики. До прикладу, це стосується поточної трансформації російської пропаганди у світі в умовах війни та в загальному контексті сучасних міжнародних відносин. З огляду на гостроту проблематики війни вченим необхідно посилити свою взаємодію з суспільством, вчасно вказувати на побутування тих чи інших наративів ворожої російської пропаганди, які в замаскованій формі ретранслюються в українському і зарубіжному інфопросторі, вносячи хаос і зневіру в соціумі та ускладнюючи отримання нашої державою підтримки на двосторонньому й міжнародному рівнях, чого зокрема й прагнуть російські агресори. Загалом нині низка недемократичних країн прагнуть шляхом обману і насильства кардинально змінити баланс сил на міжнародній арені, знищити суперників, захопити їхні ресурси тощо. Такі спроби на міждержавному, регіональному й глобальному рівнях генерують і підтримують Китай, Росія, Іран, Північна Корея, Сирія та ін., які, за визначенням західних інтелектуалів, складають т.зв. «Нову вісь Зла» або ж союз антидемократичних держав-агресорів [8, с. 1002]. Серед дискусійних проблем в сучасній історіографії війни увагу дослідників привертають й питання про передумови, мотиви і раціональність війни Росії проти України, позицію і роль нейтральних країн (Індія, Австрія та ін.) і формально чи «умовно нейтральних» країн (мова насамперед про Китай), а також т.зв. «суперечливих союзників» (Туреччина, Угорщина та ін.),

дієздатність ООН та інших міжнародних інституцій, однією з найважливіших цілей діяльності яких і є підтримання миру й стабільності в світі.

Один з авторів видання С. В. Віднянський ще в 2010 р. не випадково підкреслив важливість нагального завдання історичної науки в Україні стосовно розробки актуальних проблем всесвітньої історії, зокрема, європейської, особливо з врахуванням офіційно проголошеного нашою державою «європейського вибору» та євроінтеграційного курсу [1, с. 56]. Тут прихована ще одна гостра проблема, адже багато українських науковців досі зосереджують свою увагу лише на науковій проблематиці, пов'язаній з їх дисертаційними дослідженнями. Між тим, глобалізація сучасного світу дедалі більше розвертатиме дослідницьку зорієнтованість вчених, зокрема істориків, від руху під гаслом «вперед у минуле» до майбутнього [3, с. 138–139]. Сприяють цьому насамперед глобальні проблеми сучасності, посилення конфліктності на міжнародній арені, де нині найбільш гострим вузлом суперечностей і є сучасна російсько-українська війна тощо.

Робота складається з одинадцяти розділів, що є водночас тематичними блоками, котрі містять споріднені сюжети. Деякі результати роботи над певною частиною з них вже було в рамках наукової апробації оприлюднено раніше (див., напр.: [5]), інші ж репрезентують цілком новий фактологічний і теоретичний матеріал з врахуванням історичних змін.

Роль своєрідного теоретико-методологічного й історіографічного вступу виконує перший розділ роботи, присвячений огляду сучасних наукових підходів до війни як соціально-історичного феномену. У наступних розділах авторами простежено динаміку політики Сполучених Штатів Америки і Канади щодо війни Росії проти України. Також розкрито особливості ставлення Китаю, Індії, Аргентини, Бразилії, Південно-Африканської Республіки та деяких інших країн Африки, Азії та Південної Америки щодо цієї війни в центрі Європи, показано причини і наслідки політики «нейтралітету» окремих країн щодо збройної агресії РФ проти України.

Хоча у вступі до книги окремо не окреслено теоретико-методологічної основи дослідження (у такого типу виданнях, що призначені і для широкого кола читачів, це зазвичай є справою вибору автора/авторів), проте на прикладі рецензованої праці можна фактично простежити використання насамперед історико-порівняльного, історико-системного й історико-генетичного методів історичного пізнання.

Варто відзначити, що сучасні реалії міжнародних відносин дійсно практично унеможливлюють проведення фахового системного вивчення

окресленого питання в межах суто російсько-української війни з її поточними просторовими і хронологічними рамками. Необхідно піднятися на рівень системи міжнародних відносин, проблематики війни і миру загалом. Між тим, дослідники цієї війни навіть при цілісному її вивченні часто нечітко і неправильно визначають рівень загального (див. аналіз таких підходів: 9, с. 4; 4, с. 54), що, з-поміж іншого, не дає змогу продукувати як достовірні знання про передумови й причини війни, її перебіг, але й зробити обґрунтовані прогнози її розвитку, які спроможні витримати перевірку часом. Навпаки, рецензоване видання виконане згідно засадничих наукових принципів та підходів. Це дало змогу авторам досягти достатньої повноти викладу матеріалу, необхідного балансу між фактажем й теоретичними побудовами, провести аналіз і синтез на основних теоретико-методологічних рівнях дослідження (в розрізі тріади «одиничне – особливе – загальне»).

Не можна не погодитися з думкою, висловленою у передмові до монографії її відповідальним редактором, знаним українським вченим, академіком НАН України В. Смолієм про те, що загалом ця праця «пропонує авторську версію поточної історії міжнародних відносин, в яких Україна стала безсумнівним суб'єктом, що відіграє важливу роль у формуванні нової пост-воєнної системи міжнародних відносин не лише в європейському, а й глобальному вимірах, в чому і полягає її безсумнівна історіографічна цінність». Автори праці простежили реагування міжнародного співтовариства (як окремих держав світу та їх громадськості, так і впливових міжнародних організацій) на російську повномасштабну агресію проти України. Втім вони не обмежилися простою констатацією фактів ресурсно-військової, технологічної або ж гуманітарної підтримки українців західними партнерами (додамо, що у виданні йдеться і про відповідну підтримку, зокрема й інформаційну та моральну, не лише з боку країн Заходу, але й інших країн-членів т.зв. проукраїнської коаліції «Рамштайн» – Авт.), але й спробували показати розбіжності і складнощі у ставленні різних країн світу до розпочатої ще в 2014 р. російсько-української війни [11, с. 7].

Автори монографії опрацювали значний масив джерел і наукової літератури, дійшли логічних й важливих висновків. Рухаючись по лініях дослідницького аналізу від особливого до загального, автори монографії дійшли обґрунтованого висновку, що фактично з російської окупації Криму 2014 р. стартувала світова гібридна війна, яку вони також вважають Четвертою світовою війною [2, с. 251]. Дослідники окреслюють геополітичну ієрархізацію світового простору: перший рівень складається з глобальної держави США;

другий рівень представлений центрами, які претендують на глобальне лідерство (Європейський Союз, Китай, Індія, Росія); третій рівень презентують субрегіональні суб'єкти, які відтворюють власну геополітичну ідентичність. До них, скоріше за все, належатиме і Україна [2, с. 262].

Не викликають сумнівів висновки авторів про те, що війна Росії проти України 2014–2023 рр. матиме глобальні наслідки. Вони показали, що вже сьогодні своїм героїчним опором російській агресії Україна вплинула на регіональні та глобальні процеси як чинник, що форматує сьогодні геополітичні підвалини нового світового порядку в першій половині ХХІ ст. Зокрема, після Другої світової війни Європа ще ніколи не була настільки об'єднаною, наскільки її об'єднав поки що лише кандидат до її елітарного клубу – Європейського Союзу, український народ, який прийняв на себе удар варварської російської навали, щоби «вкотре захистити і себе, і весь Європейський континент, по суті всю європейську, євроатлантичну цивілізацію». Все ж, науковці не «замикаються» у рамках культурно-цивілізаційної парадигми, один з відомих представників якої американський політолог, директор Інституту стратегічних досліджень у Гарвардському університеті С. Гантінгтон окреслював ХХІ ст. саме як час конфлікту цивілізацій. Вони наголошують, що повномасштабне вторгнення Росії проти України не лише надзвичайно об'єднало Європу, але й консолідувало зусилля демократичних держав з метою всебічної допомоги Україні в її справедливій війні проти російського агресора [2, с. 9].

Автори рецензії подібним чином схиляються до думки, що слід вести мову не стільки про конфлікт між цивілізаціями (показово, що російська пропаганда спекулятивно й маніпулятивно нав'язує тезу про міжцивілізаційне протистояння між Заходом і Росією, Заходом та ісламськими країнами тощо, ініціаторами якого є, мовляв, саме західні країни), скільки про протистояння між автократично-тоталітарними режимами й демократичними країнами, екзистенційний конфлікт сил Добра і Зла, що має не лише метафізичний чи абстрактний зміст. Водночас варто говорити про лавірування на міжнародній арені акторів, котрі поки що не визначилися остаточно щодо підтримки одного з двох блоків або ж намагаються дистанціюватися від їх протистояння, водночас часто не гребуючи й отриманням політичного й економічного зиску від потурання агресорам, зокрема в обході міжнародних санкцій проти них. Рецензенти не є прихильниками культурно-цивілізаційної парадигми (з нашого погляду, у своїй основі вона суперечить принципу історизму). Проте фахівцям добре відомо, що теорії, які колись створювалися з метою пояснити дійсність, з

часом здатні набувати ознак певного впливу на історичну реальність, зворотно впливаючи на уми людей, що впродовж деякого відтинку часу можуть діяти в рамках, до прикладу, парадигми мислення протистояння цивілізацій, ідентифікувати і позиціонувати себе носіями однієї з них. Подібно до специфічно витлумачених релігійних постулатів, такі теорії (а також різного роду шовіністично-мілітаристські ідеї) можуть слугувати свого роду інтелектуальним «допінгом» для вищих прошарків країни-агресора, а для всіх інших – немов дурманом чи «опіумом», що дозволяє верхівці тримати їх в покорі та використовувати задля досягнення своїх цілей, часто зловмисних. Зіткнення з реальністю здатне призвести до «протверезіння», появи відчуття історичної провини навіть у великих людських спільнот (характерним прикладом є поведінка і настрої населення Німеччини після Другої світової війни). Звідси можна лише схвально схарактеризувати раціональне використання авторами видання пізнавального потенціалу різних підходів, теорій і парадигм.

Додаткових дискусій і роздумів потребує вже згадане вище питання про раціональність російської війни проти України. На першопочаткову думку авторів роботи, приклад РФ показав, що за домінування нераціональних міркувань влада може ініціювати військові дії з агресивною метою, навіть ціною втрати свого місця в мережі глобальної економіки XXI століття практично без шансів посісти його знову. Доки путінська диктатура викачує мільярди шляхом розробки корисних копалин замість розвитку людських талантів та енергії, вона не дотримуватиметься засад права [2, с. 24]. Підступна широкомасштабна збройна агресія РФ проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 р., викликана зокрема «безглуздим й нереалістичним наміром кремлівського керівництва здобути реванш та відродити імперський статус Росії після краху й розпаду СРСР» [2, с. 8]. Втім, на сторінках книги можна знайти як розлогий фактаж, так і теоретичний аналіз, що більш доказово і повно розкривають мотиви й певну логіку російської агресії проти низки держав, зокрема й України.

За історичною аналогією, і стосовно агресивних дій нацистської Німеччини та її союзників щодо перерозподілу світу напередодні та в роки Другої світової війни теж були поширені уявлення про нераціональність ініціювання цими країнами глобального військового конфлікту.

Згадані вище ресурси (не лише корисні копалини, але й людські ресурси поневолених народів) здобуті Росією саме з допомогою експансії упродовж

століть, тому, на наш погляд, надто чогось нерационального тут нема (див. також: 10, с. 216).

Власне автори роботи справедливо відзначають, що РФ не чекала настільки консolidованої позиції демократичних держав, створення коаліції демократичних держав для підтримки України, а головне – стійкої і мужньої відсічі українського народу [див.: 2, с. 8]. Адже в минулому російським агресорам багато що не раз «сходило з рук». Демократичні країни з різних причин і мотивів пробачали чи /і закривали очі на акти експансії РФ на міжнародній арені, цинічне нехтування нею міжнародним правом тощо.

У цьому контексті в монографії проведено порівняльний аналіз реакції світової спільноти, провідних держав світу, з одного боку, на російську агресію проти України впродовж 2014–2022 рр., з іншого – на агресивні дії РФ на початку 1990-х років проти Молдови у Придністров'ї та її злочинні війни в Чечні, війну проти Грузії у 2008 р., воєнні дії у Сирії та інші агресивні акти Росії. Показано, що таке реагування було не зовсім адекватним й часто запізним. В роботі наголошено, що війна РФ проти України фактично є регресивною імперською війною XX століття як спроба силою уникнути розпаду російської (пострадянської) імперії [2, с. 27, 74].

Еволюцію думок авторів видання, специфіку їх дослідницької лабораторії можна простежити і на прикладі оцінки ролі Китаю у сучасних міжнародних відносинах, його ставленні до подій війни, готовності бути лідером антидемократичної коаліції держав. «Академічна нормативність» й монографічний формат публікації сприяли частково дещо стриманим оцінкам науковців, які розважливо схиляються до думки про принаймні тимчасову неготовність Китаю стати лідером коаліції автократично-тоталітарних країн. З їхнього погляду, Китай «зберігає *проросійський нейтралітет* (курсив наш – Авт.) щодо війни в Україні, одночасно наголошуючи, що він готовий докласти усіх зусиль для припинення війни дипломатичним шляхом, і підтримує суверенітет і територіальну цілісність України» [2, с. 10].

Втім, на подальших сторінках книги автори більш відверто зауважують, що т.зв. китайський «мирний план» щодо припинення цієї війни насправді був розрахований на розкол світового співтовариства в питанні підтримки України [2, с. 260]. Також реалістично мовиться про те, що Китай фактично відкинув пропозиції США щодо підтримки західних санкцій проти РФ і навіть планує постачання їй летальної зброї (згідно останніх даних спецслужб країн Заходу й України нині це вже має місце, як і допомога Росії від залежної від КНР Північної Кореї, – Авт.), а китайські ЗМІ коментують дії РФ в Україні у

наративах кремлівської пропаганди, повторюють і поширюють, зокрема, твердження Росії, що війну «розв'язало НАТО». Китай зацікавлений у тому, аби російсько-українська війна якомога довше відволікала увагу США і НАТО від глобального протистояння проти Китаю [2, с. 12: див. також с. 176]. У восьмому розділі праці, котрий має назву «Китай, Індія, Японія, Іран, Аргентина, Бразилія, Північно-Африканська Республіка: між «нейтралітетом» і колаборацією», автори зокрема висвітлили асиметричність (економічну, демографічну, військово-технологічну) балансу сил на користь Китаю як основу російсько-китайського «стратегічного партнерства» після 1991 року. Ними показано і те, що китайська риторика щодо Тайваню (його «китаїзація» та «демілітаризація») фактично аналогічна російській риторичі щодо України («русифікація», «демілітаризація»). Все ж, Китай був розчарований нездатністю РФ швидко й успішно завершити «спеціальну воєнну операцію» проти України [2, с. 195, 197].

Вкрай важливими є практичні рекомендації авторів монографії в контексті окресленого питання. Китайський «мирний план» не відповідає інтересам України, але варто вести діалог із Пекіном, ставлячи перед ним конкретні питання щодо готовності збільшення гуманітарної допомоги Україні, досягнення конкретного прогресу у скасуванні російської окупації Запорізької атомної станції, влаштування китайсько-турецької конкуренції щодо умов продовження «зернової угоди», конкретики готовності Китаю до інвестицій у післявоєнну відбудову економіки України. Тобто китайський «мирний план» має пройти іспит конкретикою переговорного мирного процесу (до чого він здається апріорі непридатний). Однак у такому разі Україна прямо китайський план не відкидає, але в реальній політиці ілюструє його пропагандистський, а не прагматичний характер (це також сприятиме показу справжніх намірів, мотивів та координації дій КНР і Росії, а також їх союзників і сателітів на міжнародній арені – Авт.). Така тактика може зірвати російсько-китайську спробу «мирного наступу» [2, с. 200–201].

Загалом, матеріали й висновки рецензованого видання, що мають безсумнівне теоретичне і практичне значення, доводять важливість фахово-історичного осмислення сучасної російсько-української війни, яке спроможне бути дороговказом для політичних лідерів, надто у вирі подій, коли часто нема часу для «винаходу велосипеда» і пошуку якісних нагальних рішень. Знання міжнародного контексту цієї війни, розуміння намірів і мотивів дій провідних акторів сучасних міжнародних відносин сприятиме розумінню тенденцій подальшого розвитку як подій війни, так і світової історії загалом, а також

виробленню оцінок і прогнозів, до яких в силу їх правильності і відповідності реаліям будуть змушені прислухатися як союзники нашої держави, так і інші країни.

З огляду на сказане вище, вкрай необхідним видається нове, доповнене видання цієї книги, з урахуванням нових реалій й інформації (до прикладу, про союзну підтримку російської агресії проти України і справжній імперіалістичний й неоколоніальний зміст зовнішньої політики КНР, який її керівництво старанно прагне приховати). Монографія С. В. Віднянського й А. Ю. Мартинова заслуговує також на видання іноземними мовами, що сприятиме, з поміж іншого, поширенню правди про дійсно історичну боротьбу українського народу за свою ідентичність і власне майбутнє.

Список використаних джерел та літератури:

1. Віднянський С. Регіональний підхід до всесвітньої історії на прикладі вивчення новітньої історії Центрально-Східної Європи // Україна крізь віки. Збірник наукових праць на пошану академіка НАН України професора В. Смолія. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2010. – С. 56–64.
2. Віднянський С. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство / С. Віднянський, А. Мартинов А. / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Ін-т історії України. – К.: Інститут історії України, 2023. – 264 с.
3. Ісак Ю.І. Понятійний апарат історичної науки в Україні у світлі сучасних методологічних пошуків [Електронний ресурс] / Ю.І. Ісак, О.С. Сліпецький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2023. – Вип. 1. – С. 129–153. – Режим доступу: [https://doi.org/10.24144/2523-4498.1\(48\).2023.280317](https://doi.org/10.24144/2523-4498.1(48).2023.280317).
4. Киридон А. Контекстуально-часова парадигма основних уроків російсько-української війни [Електронний ресурс] // А. Киридон, С. Троян // Європейські історичні студії. – К., 2023. – № 26. – С. 40–63. – Режим доступу: <https://doi.org/10.17721/2524-048X.2023.26.4>.
5. Мартинов А. Відносини Євросоюзу і НАТО: історичні уроки / А. Мартинов // Україна – Європа – Світ. – 2017. – № 19. – С. 191–202.
6. Олашин М. Провідний європейський вчений – професору Степану Віднянському – 70 [Електронний ресурс] / М. Олашин. – 26.03.2021. – Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/-profesoru-stepanu-vidnyanskomu-70.htm>.
7. Олашин М.В. Віднянський Степан Васильович / М.В. Олашин // Олашин М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету: Біобібліографічний довідник / [Держ. вищий навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород: Гражда, 2010. – С. 95–97.
8. Офіцинський Р.А. Сучасна російсько-українська війна у світлі російської пропаганди [Електронний ресурс] / Р.А. Офіцинський, Ю.І. Ісак, О.С. Сліпецький // Вісник науки та освіти. – 2023. – № 7. – С. 998–1011. – Режим доступу: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7\(13\)-998-1011](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-998-1011).
9. Офіцинський Р. Російсько-українська війна від 24 лютого 2022 року донині: історичні реалії та поточні уроки [Електронний ресурс] / Р.А. Офіцинський, Ю.І. Ісак, О.С. Сліпецький // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2023. – Вип. 62. – Т. 2. – С. 4–9. – Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-1>.
10. Офіцинський Р. Російська логіка війни проти України від 24 лютого донині [Електронний ресурс] / Р.А. Офіцинський, Ю.І. Ісак, О.С. Сліпецький // Проблеми

гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – 2023. – Вип. 12/54. – С. 212–233. – Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283185>.

11. Смолій В. Передмова / В. Смолій // Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство. – К.: Інститут історії України, 2023. – С. 4–7.

References:

1. Vidnyans"kyj, S. (2010). Rehional"nyj pidxid do vsesvitn"oyi istoriyi na prykladi vyvchennya novitn"oyi istoriyi Central"no-Sxidnoyi Yevropy. *Ukrayina kriz" viky. Zbirnyk naukovykh prac" na poshanu akademika NAN Ukrayiny profesora Valeriya Smolij* (s. 56–64). Instytut istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny [In Ukrainian].

2. Vidnyans"kyj, S., & Martynov, A. (2023). *Rosijs"ko-ukrayins"ka vijna ta mizhnarodne spivtovarystvo* (V. Smolij, Ed.). Instytut istoriyi Ukrayiny [In Ukrainian].

3. Isak, Yu., & Slipec"kyj, O. (2023). Ponyatijnyj aparat istorichnoyi nauky v Ukrayini u svitli suchasnykh metodolohichnykh poshukiv. *Naukovyj visnyk Uzhhorods"koho nacional"noho universytetu*, 1, 129–153. Retrieved from: [https://doi.org/10.24144/2523-4498.1\(48\).2023.280317](https://doi.org/10.24144/2523-4498.1(48).2023.280317) [In Ukrainian].

4. Kyrydon, A., & Troyan, S. (2023). Kontekstual"no-chasova paradyhma osnovnykh urokiv rosijs"ko-ukrayins"koyi vijny. *Yevropejs"ki istorichni studiyi: naukovyj zhurnal*, 26, 40–63. Retrieved from: <https://doi.org/10.17721/2524-048X.2023.26.4>. [In Ukrainian].

5. Martynov A. (2017). Vidnosyny Yevrosoyuzu i NATO: istorichni uroky. *Ukrayina – Yevropa – Svit*, 19, 191–202 [In Ukrainian].

6. Olashyn, M. (2021, 26 bereznya) *Providnyj yevropejs"kyj vchenyj – profesoru Stepanu Vidnyans"komu – 70*. Retrieved from: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/-profesoru-stepanu-vidnyanskomu-70.htm> [In Ukrainian].

7. Olashyn, M. (2010). Vidnyans"kyj Stepan Vasyl"ovych.. *Istorichnyj fakul"tet Uzhhorods"koho nacional"noho universytetu: Biobibliohrafichnyj dovidnyk* (s. 95–97). Grazhda [In Ukrainian].

8. Oficyns"kyj, R.A., Isak, Yu., & Slipec"kyj, O. S. (2023). Suchasna rosijs"ko-ukrayins"ka vijna u svitli rosijs"koyi propahandy. *Visnyk nauky ta osvity*, 7, 998–1011. Retrieved from: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7\(13\)-998-1011](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-998-1011) [In Ukrainian].

9. Oficyns"kyj, R.A., Isak, Yu., & Slipec"kyj, O.S. (2023). Rosijs"ko-ukrayins"ka vijna vid 24 lyutoho 2022 roku donyni: istorichni realiyi ta potochni uroky. *Aktual"ni pytannya humanitarnykh nauk*, 62, 4–9. Retrieved from: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-1> [In Ukrainian].

10. Oficyns"kyj, R.A., Isak, Yu., & Slipec"kyj, O. S. (2023). Rosijs"ka lohika vijny proty Ukrayiny vid 24 lyutoho donyni. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prac" Drohobyc"koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 12/54, 212–233. Retrieved from: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283185> [In Ukrainian].

11. Smolij, V. (2023). *Peredmova. Rosijs"ko-ukrayins"ka vijna ta mizhnarodne spivtovarystvo* (s. 4–7). Instytut istoriyi Ukrayiny [In Ukrainian].

Mykola Olashyn,

PhD (History), Associate Professor,
SHEE «Uzhhorod National University»,
Uzhhorod, Ukraine

Yurii Isak,

Senior lecturer,
SHEE «Uzhhorod National University»,
Uzhhorod, Ukraine

WAR AND WORLD: IMAGES AND REALITIES OF THE ACADEMIC HISTORIOGRAPHY

Abstract. *The peer-reviewed work was written by the Ukrainian historians S. Vidnyanskyi and A. Martynov, who are known for their studies in the field of history of international relations and foreign relations of our country, historiography, world history, etc. The mentioned book is a significant attempt to provide a timely answer to a number of questions that are relevant in the conditions of the modern Russian-Ukrainian war, especially in the context of the full-scale phase of Russian aggression against our country. The authors analyzed the dynamics of policy changes of European, North and South American, Asian and African countries regarding the Russian-Ukrainian war of 2014–2023. The evolution of the policy of leading international institutions and integration associations, primarily the European Union, NATO, OSCE, and the UN, in relation to the Russian-Ukrainian war is also studied. The peculiarities of Ukrainian diplomacy in protecting the sovereignty and territorial integrity of Ukraine, and spreading the truth about the aggression of the Russian Federation against our country, which is one of the links of global Russian aggression in spatial and temporal dimensions, are traced. Recommendations on speeding up and qualitatively filling the processes of European integration of Ukraine with content, improving Ukrainian diplomacy for peace and international security, and curbing Russian armed aggression, which is a threat to the whole world, were also formulated.*

The work consists of eleven chapters, which are at the same time thematic blocks containing related plots. The role of a kind of theoretical-methodological and historiographical introduction is performed in the first chapter of the work, dedicated to the review of modern scientific approaches to war as a socio-historical phenomenon. In the following chapters, the authors trace the dynamics of the policy of the United States of America and Canada regarding Russia's war against Ukraine. It also reveals the peculiarities of the attitude of China, India, Argentina, Brazil, the Republic of South Africa and some other countries of Africa, Asia and South America regarding this war in the center of Europe, shows the reasons and consequences of the policy of "neutrality" of individual countries regarding the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine.

The authors of the monograph processed a significant array of sources and scientific literature, and reached logical and important conclusions. Moving along the lines of research analysis from the special to the general, they came to a well-founded conclusion that in fact the Russian occupation of Crimea in 2014 started a global hybrid war, which they also consider the Fourth World War. The researchers also outline the geopolitical hierarchization of the world space.

The monograph provides a comparative analysis of the mostly belated reaction of the world community, the leading states of the world, on the one hand, to Russian aggression against Ukraine during 2014–2022, and on the other hand, to the aggressive actions of the Russian Federation in the early 1990s against Moldova in Transnistria and its criminal wars in Chechnya, the war against Georgia in 2008, military actions in Syria and other acts of aggression by Russia. It is emphasized that the war of the Russian Federation against Ukraine is actually a regressive imperial war of the XXth century as an attempt to avoid the collapse of the Russian (post-Soviet) empire by force. The authors emphasize that already today, with its heroic resistance to Russian aggression, Ukraine has influenced regional and global processes as a factor shaping the geopolitical foundations of the new world order in the first half of the 21st century.

Keywords: *Russian-Ukrainian war, international relations, international community, diplomacy, academic historiography, Ukraine, UN.*

Надійшла до редколегії 08.01.2024